

עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט

אזרחות | שאלון 34281

מצגת לימוד לבגרות

שקף 1 מתוך 16

יחידה 1

עקרון הכרעת הרוב

יחידה 2

הגבלות על הכרעת הרוב

יחידה 3

שמירה על זכויות המיעוט

יחידה 4

משמעות הכרעת הרוב

יחידה 5

כשהרוב פוגע

יחידה 6

דוגמאות לאיזון בישראל

יחידה 7

עריצות הרוב - סכנה אמיתית?

יחידה 8

כללי הכרעה בכנסת

עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט

1 עקרון הכרעת הרוב

ההכרעה בין עמדות נוגדות מתקבלת ברוב: כך מקבלת הכנסת החלטות וכך נבחר השלטון.

העקרון מבטיח יכולת החלטה ומנוף לשינוי שלטון בדרכים שלוות.

2 הגבלות על הכרעת הרוב

שלטון הרוב אינו בלתי מוגבל: הרוב אינו רשאי לפגוע בזכויות יסוד של המיעוט או של הפרט. ההגנות: חוקי יסוד, שינוי חוקים מסוימים ברוב מיוחד, ביקורת שיפוטית.

3 שמירה על זכויות המיעוט

זכויות המיעוט מוגנות מפני רוב עלול לפגוע בהן: זכויות אדם, חירויות, זכויות קבוצתיות.

האיזון בין הכרעת הרוב לזכויות המיעוט הוא תנאי לדמוקרטיה ליברלית.

עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט - המשך

1 משמעות הכרעת הרוב

הרוב מכריע כי אין דרך אחרת להכריע בין עמדות נוגדות בדרכי שלום.
הרוב אינו צודק תמיד: הכרעת הרוב היא הליך, לא ערובה לאמת או לצדק.
המיעוט חייב לכבד את הכרעת הרוב, והרוב חייב לכבד את זכויות המיעוט.

2 כשהרוב פוגע

רוב עלול להפוך ל"עריצות הרוב": שימוש בכוח המספרי לפגיעה במיעוט.
הדמוקרטיה הליברלית מגבילה את הרוב באמצעות זכויות אדם מוגנות וביקורת שיפוטית.

עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט - המשך

1 דוגמאות לאיזון בישראל

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו: מגן על זכויות גם מפני רוב פרלמנטרי.
חוק יסוד הכנסת: אי-אפשר לשנות את שיטת הבחירות בקלות.
בג"ץ שומר על זכויות מיעוטים גם כשהרוב מעוניין לפגוע בהן.

2 עריצות הרוב - סכנה אמיתית?

דוגמה היסטורית: רוב פרלמנטרי הפך חוקים גזעניים באירופה.
בישראל: דיון ציבורי על הגבלת שימוש ברוב לפגיעה בזכויות מיעוט.
הפתרון הדמוקרטי: הגנה חוקתית על זכויות יסוד מפני שינויי רוב.

עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט - המשך

1 כללי הכרעה בכנסת

רוב רגיל: רוב המצביעים נדרש לרוב ההחלטות.

רוב מיוחד: נדרש לשינוי חוקי יסוד מסוימים (למשל פירוק הכנסת על ידה).

הרוב בכנסת משקף את הכרעת הבוחרים בבחירות.

2 הכרעת הרוב

בדמוקרטיה ההחלטות מתקבלות על פי דעת הרוב, כאשר לכל אזרח קול שווה - ביטוי לעקרון השוויון הפוליטי ולריבונות העם.

עקרון הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט - המשך

1 מגבלות על הרוב

הרוב אינו רשאי לפגוע בזכויות היסוד של המיעוט ושל הפרט; זכויות האדם מוגנות מפני הכרעות רוב שרירותיות.

2 מנגנוני הגנה על המיעוט

ביקורת שיפוטית על חוקים, חוקי יסוד, הפרדת רשויות ופלורליזם פוליטי - כולם מגנים על המיעוט מפני שלטון הרוב.

3 ריבונות העם מול זכויות אדם

המתח הדמוקרטי בין הכרעת הרוב (ריבונות העם) לשמירה על זכויות היסוד - בדמוקרטיה מוגבלת זכויות האדם גוברות על הכרעות רוב הפוגעות בהן.

מושגי מפתח לחזרה

הכרעת הרוב

מגבלות על הרוב

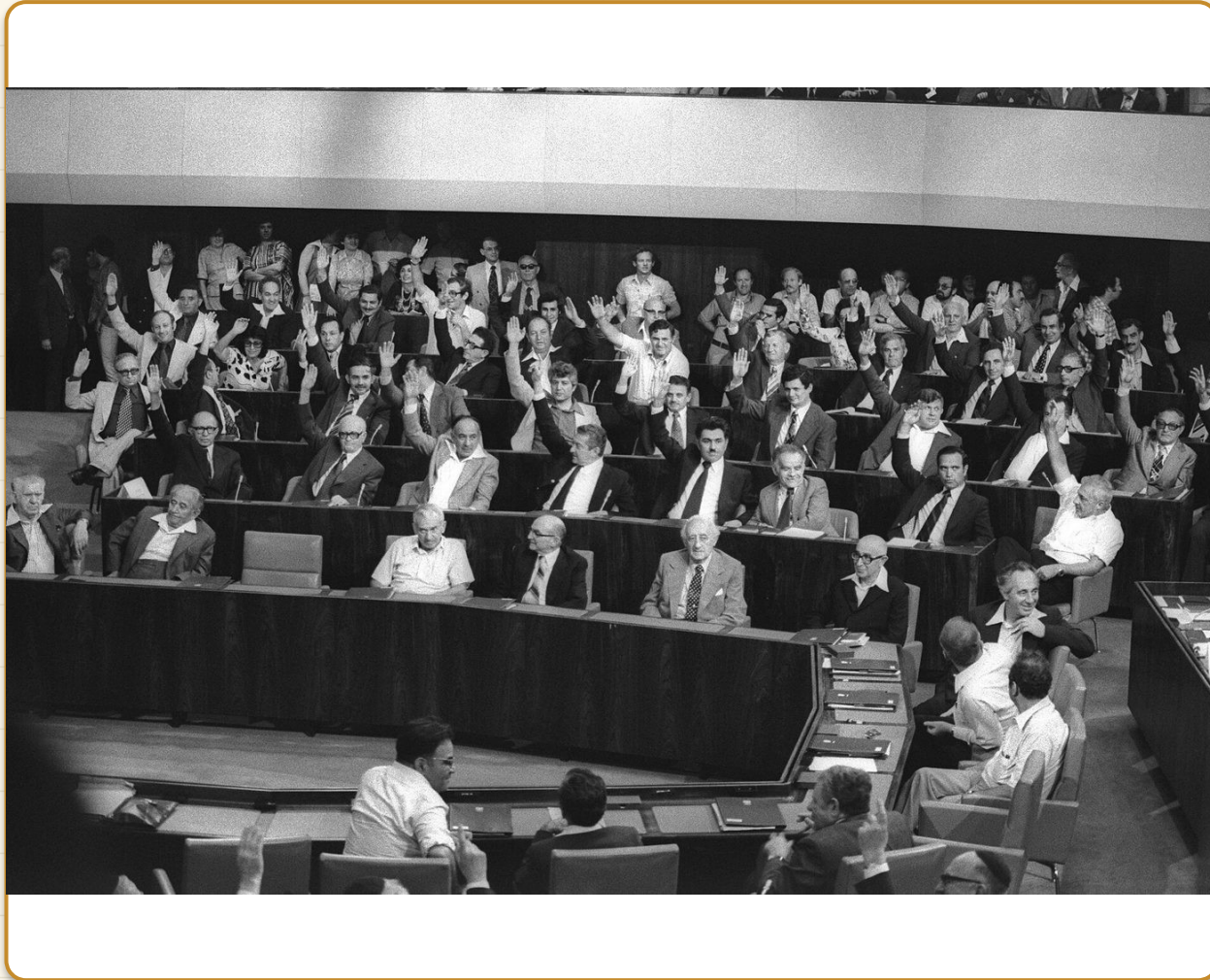
מנגנוני הגנה על המיעוט

ריבונות העם מול זכויות אדם

הצבעה במליאת הכנסת, 1977

מה רואים?

צילום שחור-לבן: חברי כנסת יושבים בספסלי המליאה ורבים מהם מרימים יד; נראית שורת שולחנות נוספת בקדמת האולם. לפי תיאור לשכת העיתונות הממשלתית, חברי הליכוד מצביעים בעד מינוי יצחק שמיר ליו"ר הכנסת בפתיחת מושב הכנסת התשיעית (13 ביוני 1977). השקף ממחיש את אופן קבלת ההחלטות בכנסת - בהצבעה ובהכרעת הרוב.

קרדיט: צילום: סער יעקב, לשכת העיתונות הממשלתית, 1977, רישיון CC BY-SA 3.0. מקור: ויקישיתוף | [קובץ המקור](#)

השאלה המקורית

● באוניברסיטה העברית שוקלים לשנות את שפת הלימוד מעברית לאנגלית בכמה מן המקצועות. יש לכך סיבות מוצדקות: הלימוד באנגלית יתרום להשתלבות בקהילה האקדמית העולמית משום שתתאפשר קליטת מרצים בעלי שם מרחבי העולם, וכך יתחזקו התחרותיות והמצוינות. כמו כן, שערי האוניברסיטה ייפתחו לסטודנטים ממדינות שונות, ולכך יש יתרונות רבים בתחומי הכלכלה, התרבות, המדע, המשפט ועוד. אף שברור שראשי האוניברסיטה אינם מכוונים לכך, המעבר מלימוד בעברית ללימוד באנגלית הוא הפניית גב להיבט חשוב של התחייה הלאומית של העם היהודי. להצבת השפה האנגלית במרכז ולדחיקת התרבות הלאומית של המדינה לשוליים תהיינה השלכות קשות על התרבות בישראל, הן משום מעמדה המיוחד של העברית הן משום היותה נשמתה של התרבות הלאומית. סוגיה זו מעלה את השאלה: האם יש לאקדמיה הישראלית אחריות כלפי החברה הישראלית, ואם כן – מהי? הדמוקרטיה יכולה להתקיים רק אם לאזרחים יש מספיק מידע על הסוגיות המרכזיות בחיי המדינה. אולם הדור הצעיר במדינה עוסק בסוגיות דמוקרטיות אך ורק בשיעורי אזרחות בתיכון ולא אחר כך, וזה כמובן אינו מספיק. אני קורא לאקדמיה להגביר את מעורבותה בשיח הישראלי, להעמיק את הדיון על המורכבות של החברה הישראלית ובעיקר לעסוק בחינוך לקבלת רעיון קיומן המבורך של הזהויות התרבותיות השונות זו מזו ובזכות של כל תרבות לשמר את ייחודה. שיח זה ראוי שיתבסס על שוק רעיונות פורה והוגן, המזמין את הזולת להשתתף בו. האתגר האחר של האקדמיה נוגע לתרבות העם היהודי, שבה לשפה העברית יש מקום של כבוד זה דורות רבים. לדעתי, לאקדמיה יש תפקיד חשוב בעניין זה. כשם שהעברית היא הלשון המשמשת את מוסדות השלטון השונים ובה נכתבים חוקי המדינה ופסיקותיהם של בתי המשפט, כך גם ראוי שהאקדמיה תכיר בחשיבות השפה העברית ותביא אותה לידי ביטוי בתוכנית הלימודים ובתחומי המחקר הרלוונטיים. הנשיא הראשון שלנו, הכימאי חיים ויצמן, אמר בטקס הנחת אבן הפינה של האוניברסיטה העברית: "בעמקי ליבנו נרגיש כי מטרת האוניברסיטה הזאת היא להביע את רוחנו ולהשקיף על פני התבל מנקודת מבטנו אנו". זהו מופת לניסוח רגיש, שאמור לשמש לנו מצפן גם היום: עלינו להשקיף על פני התבל מנקודת מבטנו אנו. (מעובד על פי י', שטרן, "טובין ציבורי שיש לשמור עליו". המכון הישראלי לדמוקרטיה, 23/12/2018)

השאלה המקורית

- שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) ענה על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע.
- בחלק השני של השאלה ענה על פי הקטע.
- 14. הצג את עקרון הפלורליזם.
- הסבר כיצד עקרון הפלורליזם בא לידי ביטוי בקטע.

תשובות מוצעות

- הצג: עקרון הפלורליזם - עקרון דמוקרטי הקובע כי החברה הדמוקרטית המודרנית מורכבת מקבוצות רבות ומגוונות המייצגות קשת של דעות. השקפת עולם פלורליסטית מכירה בערך של מגוון דעות של אנשים או קבוצות ותומכת בקיום וביטוי של מגוון דעות של אנשים או קבוצות בחברה.
- ביסוס: "...לעסוק בחינוך לקבלת רעיון קיומן המבורך של הזהויות התרבותיות השונות זו מזו ובזכות של כל תרבות לשמר את ייחודה."
- הסבר: עקרון הפלורליזם בא לידי בקטע בקריאתו של הכותב אל האקדמיה שתגביר את מעורבותה בשיח הישראלי. הכותב קורא לאקדמיה לעסוק בחינוך לקבלת החשיבות של קיום הזהויות התרבותיות השונות ובחינוך שיאפשר לכל תרבות לשמר את ייחודה. בכך מבקש הכותב לחזק את עקרון הפלורליזם שעיקרו הכרה בערך של הדעות השונות ותמיכה בקיום וביטוי של הדעות השונות (ובמקרה זה הזהויות התרבותיות השונות).

נושאי המצגת

- עקרון הכרעת הרוב
- הגבלות על הכרעת הרוב
- שמירה על זכויות המיעוט
- משמעות הכרעת הרוב
- דוגמאות לאיזון בישראל
- עריצות הרוב - סכנה אמיתית?
- כללי הכרעה בכנסת
- מגבלות על הרוב

- ציון מושג + הצגתו (הגדרה מהלימוד, לא מהקטע)
- הסבר תופעה או סיבות בעזרת החומר שלמדתם
- ביסוס הטענה בציטוט או התייחסות ישירה לקטע
- נימוק עמדה באמצעות מושגים מקצועיים

✗ כותבים את ההגדרה (הצג) מתוך הקטע במקום מהחומר שלמדתם - ההגדרה חייבת לבוא מהלימוד.

✗ מציינים את המושג בלי להציג אותו - ציון בלבד לא מספיק.

✗ שוכחים לקשר את ההסבר לקטע עצמו - חובה ציטוט או התייחסות ישירה לקטע.

✗ כותבים תשובה כללית בלי המושגים המקצועיים מהמחווון.

לצפייה

צפו בסרטון "האיזון בין הכרעת הרוב ושמירה על זכויות המיעוט" - גם בעמוד הנושא, בלשונית "סרטון".
<https://www.youtube.com/watch?v=RBkEoPHjkxc>
הסרטון הוא קישור חיצוני (YouTube) ולא נבדק מול תוכן השאלון או מחוון משרד החינוך.

עברו שוב על נושאי המצגת, תרגלו במשחקים, ונסו את שאלת הבגרות בעמוד הנושא.
בהצלחה!